

Egyetem-központú vállalkozásfejlesztés elmaradott térségben: negyedik generációs egyetemi funkciók?

Imreh-Tóth Mónika – Lukovics Miklós

Szegedi Tudományegyetem

Az utóbbi években az egyetemek változó szerepvállalása figyelhető meg. Az egyetemeknek meghatározó szerepe lehet az elmaradott térségek fejlődésében, erre példa a Szegedi Tudományegyetem (SZTE), amely egy meglehetősen inhomogén és gazdaságilag elmaradott régióban egy „innovációs-sziget”. Az SZTE alkalmas lehet arra, hogy „negyedik generációs” egyetemenként proaktív módon befolyásolja lokális térségének gazdasági-társadalmi változását. Tanulmányunkban kísérletet teszünk arra, hogy megvizsgáljuk a vállalkozásoktatás és az egyetem lehetséges gazdaság- és vállalkozásfejlesztési szerepét egy elmaradott régióban (ebben az esetben a Dél-alföldi régióban).

Kulcsszavak: vállalkozó egyetem, negyedik generációs egyetem, vállalkozásoktatás

BEVEZETÉS

Az utóbbi években a vállalkozóvá válás, annak ösztönzése, illetve a vállalkozásoktatás rendkívül nagy figyelmet kapott a fejlett országokban. Mindez számos okra vezethető vissza: a tudásintenzív kis- és középvállalkozások gazdaságfejlesztésben betöltött szerepe, (egyre „divatosabb”) startupok¹ és kapcsolódó „ökoszisztéma” kialakulása, vállalkozói létforma felértékelődése stb. A vállalkozói létforma egyik megvalósulási formája a különböző egyetemekről, kutatóhelyekről kipörgő cégek² sokasága. A fentiek következtében egyre erőteljesebben felmerül az a kérdés, hogy a felsőoktatási intézmények – összhangban az egyre erősödő harmadik missziójukkal – milyen módon tudnának aktívabb szerepvállalást tanúsítani ezen a területen.

A nemzetközi tendenciák világosan érzékeltetik a terület felértékelődését az elmúlt 20 évben, gyakorlatilag megszámlálhatatlan különféle megjelenési formája alakult ki az egyetemek vállalkozástámogatási szerepvállalásának. Ez a megállapítás azonban elsősorban fejlett térségekre vonatkozik, elmaradott térségek egyetemének gazdaság- és vállalkozásfejlesztési aktivitását jelentősen behatárolhatja regionális/lokális környezetük gazdasági leszakadása. Tanulmányunkban az Európai Unió egy főre jutó GDP átlagához viszonyítva elmaradott térség, a Dél-alföldi Régió nemzetközi szerepű egyetemének, a Szegedi Tudományegyetemnek a gazdaság- és vállalkozásfejlesztés ösztönzésében betöltött lehetséges szerepét vizsgáljuk.

AZ EGYETEMEK LEHETSÉGES GAZDASÁGFEJLESZTÉSI SZEREPE

Az egyetemek és kutatóintézetek közvetve és közvetlenül is jelentős befolyással lehetnek egy térség fejlődésére és versenyképességére, valamint gyakran fogalmazódik meg, hogy az egyetem oktatási és kutatási funkciója csak az eredmények gazdasági hasznosulásával együtt tud hatékonyan kiteljesedni és gazdasági hatásokat eredményezni. Továbbá az egyetem érdemi gazdaságfejlesztő hatását, azaz

a foglalkoztatás és munkatermelékenység javítását lokális mechanizmusok révén fejti ki (Lengyel 2006).

Az egyetem, s maga a felsőoktatás is újabb kihívásoknak néz elébe, hiszen az egyetemek külső és belső környezete is átalakulóban van. Míg az első generációs egyetemek esetében az intézmények legfontosabb feladata az oktatás (tudás közvetítése) volt, addig a második generációs (Humboldt-típusú) egyetemeken már megjelenik a kutatási tevékenység (tudás létrehozása). Jelenleg az egyetemek második nagy átalakulási folyamata zajlik, amelynek következtében a második generációs egyetemek harmadik generációs egyetemekké válnak, ahol az *oktatás és kutatás mellett megjelenik a tudáshasznosítás* is (Youtie & Shapira 2008, Wissema 2009). Ehhez kapcsolódva az egyetemek harmadik missziója a tudástranszfer, azaz a kutatások során létrehozott tudás ipari hasznosítása.

Ezen logika szerint tehát a harmadik generációs egyetemek azok, amelyek a térségük gazdaság- és vállalkozásfejlesztésében erőfeszítéseket tesznek. Megállapíthatjuk, hogy egy térség versenyképességének javítását elsősorban a harmadik generációs egyetemektől várhatjuk, hiszen ez az a szakasz, ahol az egyetemek nem csupán oktatnak és kutatnak, hanem a tudáshasznosulás is döntő szempont. Mindez azt eredményezi, hogy az ipar és az egyetem szoros kapcsolatba kerül, melyen keresztül lehetőség nyílik az egyetemen képződött tudás helyi

felhasználására, amely a vállalkozások versenyképességének javulásán keresztül javítja a térség versenyképességét is.

A szűkebb értelemben vett témánk, vagyis annak vizsgálata szempontjából, hogy kifejezetten elmaradott térségben az egyetemek milyen módon tudnak a helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztésre hatni, ki kell térnünk az ún. „negyedik generációs” egyetemek kérdéskörére. Ezt a témakört még nem tekintjük tudományosan alátámasztott tételnek, viszont logikája nagymértékben előmozdíthatja gondolkodásunkat az elmaradott térségben megvalósuló egyetem-központú vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatban. Pawlowski (2009) a „negyedik generációs” egyetem hatását vizsgálja a lokális fejlődésre. A „negyedik generációs” egyetemek legfőbb megkülönböztető ismérve a *proaktivitás*, amellyel a felsőoktatási intézmény alapvető célja az, hogy döntő mértékben befolyásolja lokális térségének gazdasági-társadalmi változását, a tudás-alapú gazdaság igényeinek megfelelően.

A „negyedik generációs” egyetemek logikája tehát annyiban mutat túl a harmadik generációs egyetemek logikáján, hogy *nagyobb szerep jut az egyetemnek a helyi gazdaság és társadalomra való hatás tekintetében*, a „negyedik generációban” már ahelyett, hogy igyekezze minél inkább megfelelni a helyi gazdaság és társadalom támasztotta igényeknek, *az egyetem maga alakítja társadalmi és gazdasági környezetét*. Ez szoros összefüggésbe hozható a

1. táblázat: Az első, második és harmadik generációs egyetemek néhány jellemzője

Megnevezés	Első generációs egyetemek	Második generációs egyetemek	Harmadik generációs egyetemek
Cél	Oktatás	Oktatás és kutatás	Oktatás, kutatás és tudáshasznosítás
Szerep	Az igazság védelme	A természet megismerése	Értékteretítés
Létrehoz	Szakemberek	Szakemberek és tudósok	Szakemberek, tudósok és vállalkozók
Nyelv	Latin	Nemzeti	Angol
Menedzsment	Kancellár	Rész munkaidős tudósok	Professzionális menedzsment

Forrás: Majó (2009) és Wissema (2009) alapján saját szerkesztés

Triple Helix kapcsolatok kiterjesztésének gondolatmenetével is, melyről a következő fejezetben lesz szó.

Ez az elképzelés azért kiemelten érdekes, mert Pawlowski (2009) tanulmányában egy lengyelországi „negyedik generációs” egyetemet mutat be, a Nowy Sacz székhelyű WSB-NLU-t, amely a Malopolskie NUTS2 szintű régióban található, melynek egy főre jutó, PPS-ben számított GDP-je az EU28 átlagának 56%-a (Eurostat 2014), vagyis az EU regionális politikája szempontjából a Dél-alföldi Régióhoz hasonlóan (ahol ugyanez az érték 44%) elmaradt térségnek minősül.

A VÁLLALKOZÓ EGYETEM SZEREPE A TRIPLE HELIXEN BELÜL

Napjainkban az intenzív gazdasági növekedést egyre inkább a tudásintenzív vállalkozások, és egyáltalán a tudáson alapuló kapcsolatrendszerek határozzák meg. Vállalkozások és a kutató intézetek közötti kooperációk egyre fontosabbá válnak, mivel ezek a munkamegosztás hatékony módját jelentik az innovációs rendszeren belül – mindenki előnyére. Értelemszerűen ebben az esetben is a specializációban rejlő előnyök minél magasabb fokon történő kihasználása az együttműködés fő motivációja, amely egy jelentős tudásáramlással párosulhat. Napjainkban az ilyen sokszínű és rendkívül összetett kooperációk egyik legérdekesebb gyakorlati megvalósulás az ún. Triple Helix⁴, illetve az ezen belül megjelenő vállalkozó egyetem koncepció. Regionális szinten különösen felértékelődnek az egyetemek köré szerveződő kooperációs hálózatok. A három szektor (kormányzat, egyetem, profitorientált szektor) szerepe folyamatosan változik a tudásalapú gazdaságban, sőt fontos a három szektor egymásba történő átmenete, a tevékenységek közötti átfedés és a szervezeti korlátok eltörlése (Lengyel 2005). Az említett három szféra közötti folyamatos kommunikáció hozzájárul mindhárom egység fejlődéséhez, illetve tudásteremtő régiók létrejöttéhez.

Fontos észrevenni, hogy az egyetemi-kutatói szféra relatív felértékelődése történik

meg napjainkban, mivel triple helix-ek alakulnak ki azáltal, hogy az egyetem egyenlő státuszba emelkedik a gazdasággal és a politikával. Ilyen értelemben az egyetemek, kutatóintézetek egyre inkább egyenrangú partnerei lehetnek a másik két szereplőnek (Etzkowitz 2004).

Regionális szinten különösen felértékelődnek az egyetemek köré szerveződő kooperációs hálózatok. A Triple Helix modellel kapcsolatos elméletek középpontjában a tudástranszfer áll, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy az egyetemeket egyre inkább az erőteljesebb regionális, társadalmi és gazdaságfejlesztési szerep jellemzi (Gibb 2013). Az egyetemek igen fontos szerepet töltenek be egy régióban azáltal, hogy közvetett módon munkahelyteremtő funkcióval is rendelkeznek, hiszen elősegítik az egyes régiók szakképzett fiatalokkal történő ellátását. Továbbá fontos szerepet játszhatnak a beruházások bevonásában az adott régióban, a külföldi kapcsolatok erősítésében, hálózatok kiépítésében. Gyakran közvetítő szerepet töltenek be a regionális fejlesztés kérdéseinek a központi kormányzat felé történő kommunikációjában a technológiai irányelvek, az oktatás és készségfejlesztés, illetve a versenypolitika területén. Összességében elmondható, hogy központi helyet foglalhatnak el a régió számos aspektusának fejlesztésében.

A vállalkozó egyetem a Triple Helix egy megvalósulási formáját jelentheti. Ideális esetben a felsőoktatási intézmény-KKV együttműködés kétirányú kapcsolat, melynek lényege, hogy míg a felsőoktatási intézményeket a kisvállalkozási közösséggel történő együttműködésre ösztönzik, addig a KKV-kat vonzza a „kereslet-alapú szerep”, valamint a kutatási és oktatási lehetőségekben való együttműködés (Gordon et al. 2012).

A vállalkozó egyetem definíciójára számos meghatározás született az elmúlt évtizedekben. Röpke (1998) szerint a vállalkozó egyetem három dolgot jelent: maga az egyetem vállalkozóivá válik, az

egyetemi tagjai vállalkozóvá válnak, valamint az egyetem interakciója a környezettel. Subotzky (1999) egyetem-ipari kapcsolatok szorosabbá tételét hangsúlyozza, szerinte szükség van nagyobb kutatói felelősségre a külső finanszírozási források elérésében, valamint a vezetésben és tervezésben menedzseri szellemiség kialakulására. Kirby (2002) szerint a vállalkozó egyetem képes újítani, felismerni és megteremteni a lehetőségeket, csapatban dolgozni, kockázatot vállalni és reagálni a kihívásokra. Guerrero-Cano et al. (2006) a vállalkozó egyetem fogalmak egyfajta szintézisével a következőképpen írja le azt: a vállalkozói egyetem olyan egyetem, amely képes újítani, felismerni és megteremteni a lehetőségeket, csapatban dolgozni, kockázatot vállalni és válaszolni a kihívásokra önállóan, célja egy jelentősebb váltás szervezeti jellegben a jövőbeni ígéretesebb szerkezet elérése érdekében. Más szóval, természetes inkubátor, mely támogatást biztosít az oktatók és a hallgatók számára új szellemi, kereskedelmi és egyesült vállalkozások kezdeményezésében.

Clark (idézi Gibb et al. 2013) a vállalkozói egyetemi öt fő összetevőjét nevezi meg:

- erős központi irányító egység a menedzsmentcsoportok és a tudományos szakemberek felőlelése érdekében;
- kibővített fejlesztési periféria, beleértve azon egységek növekedését, melyek az egyetem hagyományos területein túlnyúlnak;
- változatos finanszírozási alap,
- ösztönzött tudományos háttér, a vállalkozói koncepció felé elkötelezett tudományos szakemberekkel; valamint
- integrált vállalkozói kultúra, a változás iránti általános elkötelezettségre építve.

Akár az elmaradott, akár a fejlett térségeket nézzük az egyetem a gazdasági fejlődés egyik katalizátora lehet. Az elmaradott térségekben a „negyedik generációs” egyetem az egyetem által vezérelt Triple Helix egyik megvalósulási formáját jelentheti. Mindezt a Szegedi Tudományegyetem

(SZTE) esetében is érdemes átgondolni, hiszen az SZTE az egyébként meglehetősen inhomogén és gazdaságilag elmaradott régióban egy „innovációs-sziget”. A vállalkozásoktatás a „negyedik generációs” egyetem egyik alapfunkciójának tekinthető, amelyet a következő részben részletesebben is tárgyalunk.

A VÁLLALKOZÁSOKTATÁS SZEREPE A GAZDASÁG-ÉS VÁLLALKOZÁSFEJLESZTÉSBEN

Az elmúlt évtizedekben felértékelődött a vállalkozások a helyi gazdaságfejlesztésben betöltött szerepe (Wennekers & Thurik 1999, Vilmányi – Kovács 2008), illetve általánosságban is az egyetem-ipari kapcsolatok különféle megvalósulási formái (Vilmányi 2011). Továbbá kitüntetett figyelmet kapnak a magas hozzáadott értékű termékeket és szolgáltatásokat létrehozó spin-off vállalkozások (Imreh-Tóth et al. 2013). Éppen ezért a sikeres vállalkozások létrejöttének egyik eszközeként megjelenő vállalkozásoktatás is egyre hangsúlyosabb szerepet kap⁵. Az Európai Bizottság (2013) szerint Európának jelen gazdasági helyzetben még több vállalkozásra van szüksége ahhoz, hogy a visszatérjen a növekedési pályára, valamint a foglalkoztatás magasabb szintjéért érje el. *A vállalkozó készség minél magasabb szintje („vállalkozói-tőke”) a munkahelyteremtésben és a gazdasági növekedésben egyaránt komoly szerepet tölt be, hiszen új munkahelyeket, új piacokat hoz létre, miközben a gazdaságot is versenyképesebbé, innovatívabbá teszi.*

Számos irányból lehet megközelíteni a vállalkozásoktatást, emellett több elnevezés is létezik rá vonatkozóan. A különböző megközelítések és definíciók ellenére azért elmondható, hogy a vállalati-, az üzleti- és akár a vállalkozásoktatási tevékenység egyik végső célja egyaránt a független vállalkozás létrehozásának és sikeresebb

„Akár az elmaradott, akár a fejlett térségeket nézzük, az egyetem a gazdasági fejlődés egyik katalizátora lehet.”

működtetésének ösztönzése (Imreh-Tóth és tsai. 2013). A vállalkozásoktatás elsődleges célja az új vállalkozások sikeres kialakításának támogatása. A jelenlegi gazdasági helyzetben az új vállalkozások indítása kulcsfontosságú tényező a gazdaság megújulásában és átszervezésében (Lourenço et al. 2013), amit alátámaszt az is, hogy a tanulmány szerint az amerikai Fortune magazin 500-as listáján szereplő vállalatok több mint felét gazdasági hanyatlás idején alapították. Összességében a szakirodalom egyértelműen rámutat arra, hogy a diplomások vállalkozói készségének ösztönzése rendkívül fontos (Gibb et al., 2009; Lourenço et al. 2013).

A diplomások sikeres vállalkozóvá válásának pedig egyik legjobb eszköze pontosan a tudatosan művelt vállalkozásoktatás a képzések minden szintjén, különösen a felsőoktatás keretein belül.

A legtöbb felmérés azt mutatja, hogy a vállalkozásoktatás egyértelműen eredményesen ösztönzi a hallgatókat a saját vállalkozás elindítására. Egy graduális vállalkozási program áttekintése szerint az Egyesült Királyságban a program a résztvevők több mint felét ösztönözte abban, hogy vállalkozásukat hamarabb kezdjék el, mint azt tervezték (Brown 1990). Végül, Vesper és McMullan (1997) kimutatták, hogy azok a hallgatók, akik teljesítették a start-up cég létrehozását is előíró kurzusokat, sokkal jobb döntéseket képesek hozni.

Másrészt legalább ilyen fontos megállapítás és alapvetően determinálja a képzések sikerességét az igények pontos feltérképezése. McMullan és Long (1985) szerint a vállalkozásoktatást, így a vállalkozástudományi kurzusokat is a vállalkozás fejlődésének szakaszai szerint kell megkülönböztetni, mintsem a gyakorlati szakértelem szerint. Az egyes célcsoportok igényei eltérhetnek attól függően, hogy a fejlődés mely szakaszában vannak, így például más kurzusokra van szükség a tájékozódás során, az indulás előtti időszakban, valamint érett vállalkozások esetén. Gibb (2002) szerint a vállalkozóknak több kell a vállalkozásindítási ismereteknél, a

menedzsment készségeknél és az alapszintű üzleti ismereteknél. A vállalkozóknak elsősorban vállalkozási készségekre van szükségük a vállalataik támogatásához és a gyorsan változó üzleti környezet kezeléséhez.

A fentiekkel szoros összhangban amennyiben vállalkozásoktatást a vállalkozás kialakításának egyes szakaszaiban szükséges különböző készségek alapján kívánjuk felépíteni, akkor az üzleti életbe (vállalkozástudomány) történő lépés megértéséhez szükséges készségek és tudás eltér a folyamatban lévő üzlet működtetésének (üzleti menedzsment) megértéséhez szükséges készségektől és tudástól. Következésképp sajátos – sőt gyakran a célcsoportra specializált – tantervekre és képzési programokra van szükség a vállalkozásoktatáshoz. Zeithaml és Rice (1987) megjegyzi, hogy bár a vállalkozástudományi oktatás és a kisvállalkozási menedzsmentoktatás nem ugyanaz, a két kifejezés olyan szoros összefüggésben áll, hogy szinte lehetetlen az egyik a másik figyelembevétele nélkül. A vállalkozástudományi kurzusok a vállalkozás elindításának kérdéses elemeit hangsúlyozzák, mint pl. az új szervezetek, új termékek és új piacok kialakítását, míg az üzleti menedzsment kurzusok az üzleti eljárásokhoz szükséges tudásra és készségekre helyezik a hangsúlyt. Emellett Baraun és Dreisler (2007) rávilágít arra, hogy az egyetemi oktatóknak törekedniük kellene a hallgatók motiválására. Ehhez azonban számos változás szükséges a didaktikára és a pedagógiára, illetve az intézmények általános oktatási környezetére nézve.

A vállalkozásoktatás a munkahelyteremtés elősegítésének érdekében kialakított új gazdasági stratégiák összetevőjévé válik. *A vállalkozásoktatás nagyon fontos eszközzé válik a kockázati tőke és az inkubátorok elérése esetében.* Míg a kockázati tőkések a magas növekedési potenciállal rendelkező lehetőségeket, addig az inkubátorok elsődleges ügyfélkörét a start-up vállalatok alkotják. A vállalkozásoktatás még egy fázissal korábbra koncentrál, azaz a vállalkozó és a vállalkozás elindulására történő

felkészítés problémáira (McMullan & Long 1985). A gazdaság versenyképességében egyre jobban felértékelődik a felsőoktatás versenyképessége (Barakonyi 2010). Az egyetemek szerepe is folyamatosan változik, alkalmazkodik a megváltozott környezethez, feladatokhoz (Barakonyi 2004). Egyre inkább elmondható, hogy az az *elsődleges cél, hogy az egyetemek a „elefántcsonttorony” státuszból a „vállalkozói egyetem” státusz felé mozduljanak el.* A „vállalkozói egyetem” felé támasztott elvárás a következőkben foglalható össze:

- magas tudományos színvonallal bírjon,
- olyan tudás megteremtésének elősegítésében vegyen részt, melyet áruvá és szolgáltatássá lehet alakítani a piacon, továbbá
- a hallgatók figyelmének felhívása arra vonatkozólag, hogy képességeiket számos különböző módon használhatják a tudás inputtermelésben történő növelésének érdekében.

A vállalkozásoktatás vállalkozásalapításra gyakorolt hatásával kapcsolatosan hazánkban is születtek kutatások. Szerb és Márkus (2007a) a vállalkozóvá válás és a felsőoktatási környezet közötti kapcsolatot vizsgálta. A kutatásaikból kiderült, hogy a felsőoktatási képzés és a vállalkozói hivatás választása pozitív korrelációt mutat. A szerzők több vizsgálatot is végeztek a témában (Szerb – Márkus 2007a, 2007b), amely során arra az eredményre jutottak, hogy pozitív hatás fedezhető fel a vállalkozói kurzusokat felvevők és a vállalkozói karriert választók között. A kőzismert GUESSS kutatás keretein belül számos esetben megállapítást nyert, hogy az egyetemek elsősorban vállalkozói kurzusok biztosításával járulhatnak hozzá a hallgatók vállalkozóvá válásához és a vállalkozások jövőbeni sikerességéhez (Szerb – Lukovszki 2013). *Azaz nem csak a vállalkozások indítására lehet hatással az egyetemi oktatás, hanem a vállalkozások hosszabb távú fennmaradására is.* A továbbiakban kísérletet teszünk arra, hogy megvizsgáljuk a vállalkozásoktatás és az egyetem lehetsé-

ges szerepét egy elmaradott régióban (ebben az esetben ez a Dél-alföldi régió).

A VÁLLALKOZÁSOKTATÁS ÉS AZ EGYETEM LEHETSÉGES SZEREPE A DÉL-ALFÖLDI RÉGIÓBAN

Annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, hogy a vállalkozások milyen ismereteket tartanak fontosnak a vállalkozásindítás, illetve működtetés során, valamint hogyan látják az egyetem szerepét, kérdőíves kutatást végeztünk. Kutatásunk során elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen tényezők járultak hozzá a vállalkozás elindításához, illetve az egyetemnek milyen szerepe van a vállalkozás létrehozásában, az egyes kurzusoknak milyen jelentőséget tulajdonítanak a válaszadók.

A mintát 400 Csongrád és Bács-Kiskun megyei kis- vagy középvállalkozás alkotta, melynek legalább két foglalkoztatottja van, és legalább két éve működik. A minta rétegzett minta, nem tekinthető reprezentatívnak, azonban ha kiragadunk egy-egy szempontot, mint például székhely, méret, foglalkoztattak száma, társasági forma, akkor ezen szempontok csoportjai egy-egy véletlen részmintának tekinthetők, így azok korlátozottan, nagyobb hibahatár mentén összehasonlíthatóak. Az egész mintát egyben kezelve csak leíró statisztikai eljárásokat használhatunk, a részminták mentén próbálunk általános következtetéseket is levonni. egy adott jelenség különböző csoportok való előfordulásának valószínűségére.

Az első kérdés során azt vizsgáltuk, hogy mennyire voltak fontosak az egyes tevékenységek a vállalkozásalapítás során, mekkora fontosságot tulajdonítottak a válaszadók az egyes teendőknek (2. táblázat). Minden esetben ötfokú Likert-skálán jelölhették meg a válaszadók, hogy mennyire tartották fontosnak az egyes teendőket a vállalkozásuk indítása során (emellett itt is megjelent a „Nem tudom”, „Nincs válasz kategória”):

1 – Nem használtam a vállalkozásom beindításához

2 – Kis mértékben használtam a vállalkozásom beindításához

2. táblázat: Mennyire voltak fontosak az alábbi teendők a jelenlegi vállalkozás elindítása tekintetében? (%)

	Tényező	1	2	3	4	5	Nem tudja	Nem válaszolt
1.	Gazdasági, üzleti képzéseken történő részvétel	39,8	11,5	8,3	10,3	15,8	4,5	0
2.	Szakmai képzéseken történő részvétel	23,8	8,5	16,8	16,3	30,5	4,0	0,3
3.	Szakmai tapasztalatok, ismeretek begyűjtése	12,0	5,3	12,0	21,0	45,5	4,0	0,3
4.	Általánosan elérhető ismeretek gyűjtése (könyvek, Internet)	11,8	8,3	25,5	21,0	29,0	4,3	0,3
5.	Konzultáció más vállalkozókkal	22,5	10,8	21,3	19,8	21,3	4,0	0,5
6.	Az üzletindítással kapcsolatos jogi, ügyviteli ismeretek beszerzése	20,5	11,5	19,5	18,5	25,0	4,5	0,5
7.	Alaptőke megszerzése	29,0	10,8	22,8	11,8	21,0	4,3	0,5
8.	Üzleti terv készítése	33,0	11,3	20,5	13,3	17,0	4,3	0,8

Forrás: Saját szerkesztés

3 – Részben használtam a vállalkozásom beindításához

4 – Kifejezetten jól jött a vállalkozásom beindításához

5 – Rendkívül fontos volt, e nélkül nehezen tudtam volna beindítani vállalkozásomat

Ami a leggyakoribb teendőket illeti a válaszokból kiderült, hogy a vállalkozók kiemelkedő fontosságot tulajdonítanak a szükséges ismeretek, szakmai tapasztalatok összegyűjtésének. A vállalkozásindításhoz elengedhetetlen tevékenységek közül az alábbi három emelkedik ki:

- A megkérdezettek majdnem fele (45,5%) a *szakmai tapasztalatok, ismeretek* összegyűjtését tartja a legfontosabbnak.
- Ezt követően a *szakmai képzéseken* történő részvételt (30,5%),
- majd az általánosan elérhető ismereteket (29%) említik.

Ezt követően azt vizsgáltuk, hogy mely tevékenységek azok, amelyeket *egyáltalán nem használtak* a vállalkozók az indítás során. A visszajelzésekből jól látszik, hogy az alábbi kategóriákat egyáltalán nem tartották fontosnak a megkérdezettek:

- A gazdasági, üzleti képzéseken való részvételt a válaszadók közel 40%-a

egyáltalán nem használta a vállalkozás beindításához

- Az üzleti terv készítését a megkérdezettek 33%-a nem tartotta fontosnak a vállalkozás alapítása során.

Összességében a fenti eredmények figyelembevétel a következő alapvető megállapításokat fogalmazhatjuk meg:

- A megkérdezettek egyértelműen kiemelkedő fontosságot tulajdonítanak a szükséges ismeretek, tapasztalatok megszerzésének a vállalkozásalapítást megelőzően. Ami viszont érdekes, hogy a „Gazdasági, üzleti képzéseken történő részvétel” meglehetősen alacsony szerepet kapott.
- Az eredményekből az is kitűnik, hogy alaptőke megszerzése nem jelent érdemi problémát a vállalkozók számára. Emellett az üzleti terv készítésének sem tartottak komolyabb jelentőséget, ami alátámasztja az első kérdésben tapasztalt eredményt, miszerint elsősorban nem új ötletekre épülő vállalkozásokat hoztak létre.
- A vállalkozók programok iránti érdeklődésének hiánya esetlegesen visszavezethető a költségeikre és arra, hogy a vállalkozók nem tudják otthagyni a vállalkozásukat, hogy részt vegyenek az egyes programokon.

3. táblázat: Az egyetem szerepével kapcsolatos megállapításokra adott válaszok megoszlása (%)

	Tényező	1	2	3	4	5	Nem tudja	Nem választott
1.	„Az egyetem kreatív léggömbre inspirálja az új vállalkozások ötleteinek kialakítását.”	14,8	5,8	17,3	14,8	23,3	22,0	2,3
2.	„A kurzusok fejlesztik a társadalmi és vezetői készségeket, amelyek szükségesek a vállalkozók számára.”	9,3	9,8	19,0	17,3	24,3	18,3	2,3
3.	„A kurzusok biztosítják azt a tudást, amely szükséges egy új cég elindításához.”	12,8	12,8	25,5	13,3	13,5	19,8	2,5
4.	„Az egyetemen kialakulnak olyan barátságok, személyes kapcsolatok, melyek jelentősen támogatják egy vállalkozás elindítását, üzletmenetének folytatását.”	4,5	2,8	12,3	21,5	42,8	14,0	2,3
5.	„Az egyetem segítséget nyújt befektetők megszerzéséhez.”	21,8	16,0	18,5	5,8	5,0	30,5	2,5
6.	„Az egyetem aktívan támogatja az új cég megalapításának folyamatát.”	24,8	15,0	13,0	6,0	5,3	37,0	2,3

Forrás: Saját szerkesztés

A következő kérdéssel az volt a célunk, hogy visszajelzést kapjunk arról, hogy a vállalkozók hogyan vélekednek az Egyetemről, illetve az Egyetem vállalkozásindításban betöltött szerepéről.

A 3. táblázat tartalmazza kérdőívünk állításait, valamint a válaszadók értékeléseit. Jól látszik, hogy kiemelkedő értékekkel szinte egyáltalán nem találkozunk, csupán egyetlen esetben („Az egyetemen kialakulnak olyan barátságok, személyes kapcsolatok, melyek jelentősen támogatják egy vállalkozás elindítását, üzletmenetének folytatását.”) jelenik meg egy kiugró eredmény. Ebben az esetben a vállalkozók 42,75%-a gondolja úgy, hogy az egyetemi barátságok, kapcsolatok meghatározó jelentőségűek. Talán még az egyetem kreatív léggömbje, illetve vezetői készségek fejlesztésében játszott szerepét ismerik el a vállalkozók, az előbbivel 23,25%, míg az utóbbival 24,25%-ban értenek egyet a válaszadók.

A többi esettel kapcsolatosan elmondható, hogy meglehetősen egyenletesen oszlanak el a válaszok az öt kategória

között. Érdekes, hogy az utolsó két kategória esetében, ahol az egyetem befektetők megszerzésében betöltött szerepére, illetve új vállalkozások létrehozásának támogatására kérdeztünk rá leginkább „nem tudom” válaszok születtek. Mindez talán azzal magyarázható, hogy a valóságban meglehetősen ritka a külső befektetés.

A 3. táblázatból is látszik, hogy a 4. válasznak messze nagyobb fontosságot tulajdonítottak a megkérdezettek, mint a többinek. Emellett a kutatásunk szempontjából nem túl kedvező eredmény, hogy az egyetem vállalkozásalapításban játszott szerepét a legutolsó helyre sorolták a vállalkozók. Ezzel a kérdéssel elsősorban azt a hipotézisünket szerettük volna megvizsgálni, miszerint az egyetemnek fontos szerepe van a vállalkozásalapítás elősegítésében, segítséget nyújthat a vállalkozóknak a vállalkozásindításban. Azonban a válaszok elemzése során azt tapasztaltuk, hogy egyelőre nem figyelhető meg az ún. vállalkozó egyetem jelensége, hiszen a válaszadók visszajelzései alapján arra a

4. táblázat: Az egyes ismereteknek tulajdonított fontosság megoszlása (%)

	Ismerettípusok	1	2	3	4	5	Nem tudja	Nem válaszolt
1.	Vállalkozói ismeretek	0,8	2,5	11,3	27,3	57,8	0,5	0
2.	Marketingismeretek	1,8	4,5	21,0	31,0	41,5	0,3	0
3.	Pénzügyi ismeretek	0,8	3,3	14,3	30,8	51,0	0	0
4.	Üzleti terv készítésének ismerete	6,8	7,8	25,3	28,5	31,5	0,3	0
5.	Innovációmenedzsment-ismeretek	4,5	8,5	28,3	33,0	23,8	2,0	0
6.	Pályázati és projektmenedzsment-ismeretek	11,3	10,0	29,0	24,3	24,5	1	0

Forrás: Saját szerkesztés

5. táblázat: Az egyes ismeretekre fektetett hangsúly megoszlása (%)

Válaszlehetőségek	Múltban fejlesztettük, de már nem fogjuk	Folyamatosan fejlesztjük	Eddig nem fejlesztettük, de a jövőben fogjuk	Nem tudja	Nem válaszolt
Kereskedelmi jog	23,8	27,3	7,3	32,0	9,8
Vállalkozásfejlesztési lehetőségek (kisvállalatok támogatása)	18,8	45,3	10,8	21,0	4,3
Üzleti tervezés	18,3	56,5	6,5	14,0	4,8
Saját piac (szerkezet, trendek stb.) ismerete	10,5	75,8	3,8	8,3	1,8
Marketing	22,5	50,8	6,5	15,3	5,0
Humánerőforrás és foglalkoztatási ügyek	25,8	36,0	6,5	26,5	5,3
Csapatépítés és fejlesztés	25,5	33,3	7,0	27,0	7,3
Pénzügyi menedzsment	16,3	51,5	3,8	24,0	4,5
Finanszírozási lehetőség megtalálása és megszerzése	17,8	51,8	9,3	16,5	4,8

Forrás: Saját szerkesztés

következtetésre jutottunk, hogy az egyetem vállalkozásfejlesztés szerepe a vállalkozók gondolkodásában még nincs jelen. Egyelőre az egyetem csupán a kapcsolatok kiépítésében játszik meghatározó szerepet.

A harmadik kérdés során arra voltunk kíváncsiak, hogy a vállalkozók mely ismeretek tartják fontosnak a vállalkozásindítás szempontjából. Az előző kérdéshez kapcsolódóan itt is kísérletet tettünk arra, hogy elemezzük az egyetem milyen szerepet tölt be a vállalkozásindításban. A vállalkozásoktatás elősegítheti a vállalkozói és innovatív kultúra kialakítását a gondolkodásmód megváltoztatásával és a szükséges készségek biztosításával.

A 4. táblázatból az alábbi eredményeket emelhetjük ki:

- A megkérdezettek 57,75%-a a várakozásoknak megfelelően a vállalkozói ismereteket tartja a legfontosabbnak.
- Ezt követi a pénzügyi ismeretek 51%-kal, illetve a marketingismeretek 41,5%-kal.
- A maradék három ismeretnek (üzleti terv készítése, innovációmenedzsment, illetve pályázati) egyaránt kisebb fontosságot tulajdonítanak a vállalkozók.

A negyedik kérdéssel azt kívántunk vizsgálni, hogy a vállalkozók az egyes ismeretekre milyen hangsúlyt fektetnek, illetve fektettek a vállalkozás sikeres működése érdekében.

Ennél a kérdésnél kiemelnénk, hogy a válaszadók nagy része (75,75%) a vára-

kozásoknak megfelelően a saját piacuk ismeretét folyamatosan fejleszti, ami nyilván elengedhetetlen egy vállalkozás sikeres működtetéséhez. Egy érdekesség, hogy az üzleti tervezést szintén ebben a kategóriában szerepel a vállalkozók 56,5%-nál, miközben a korábbiakban úgy tűnt, hogy nem különösebben tartották fontosnak a vállalkozás elindításakor, azonban a működtetés során az eredmények szerint már igen fontos tényező.

A folyamatosan fejlesztendő kategóriában ezt követően a finanszírozási lehetőségek megtalálása (51,75%), a pénzügyi menedzsment (51,5%), valamint a marketing (50,75%) emelkedik ki. A jövőre vonatkozó kérdésnél érdekes módon egyik kategóriát sem jelölték meg meghatározó mértékben.

Jelen kutatással érzékeltetni szeretnénk volna, hogy mely tényezők vezetnek, illetve vezettek vállalkozások alapításához, valamint mik járulnak hozzá a sikeres működéshez. Az eredményekből jól látszik, hogy a válaszadók *rendkívül nagy fontosságot tulajdonítanak a vállalkozás előtti felkészülésnek, különösen a megszerzendő ismereteknek*. Továbbá kiemelnék a képzések jelentőségét, amely vélelmezhető, hogy a felsőoktatásban megszerzett vállalkozói és üzletviteli ismeretek egyrészt megalapozottabb és jobban előkészített vállalkozások megindítását segítik elő, másrészt a napi operatív működtetést is jelentős mértékben megkönnyíthetik. Azonban az egyetemek vállalkozásalapításban betöltött szerepét meglehetősen vizsgálva az eredmények azt mutatják, hogy a vállalkozók úgy érzik, az egyetem egyelőre nem nyújt segítséget a vállalkozások indításában.

AZ EGYETEM SZEREPVÁLLALÁSÁVAL KAPCSOLATOS JAVASLATOK

A Dél-alföldi régió versenyképessége, azaz gazdasági növekedése, foglalkoztatási helyzete és munkatermelékenysége nagyon gyenge. Az ilyen jellegű, elmaradott régiókban általában elsorvadnak a tudományos műhelyek, Szeged azonban kivétel, hiszen

kvalifikált munkaerőbázissal, kiemelkedő tudományos, K+F kapacitással rendelkezik (Lengyel 2006, Lengyel 2009). Ezzel együtt az empirikus vizsgálat eredményei egyértelműen mutatják azt, hogy a dél-alföldi régióban olyan szűk keresztmetszetek rajzolódnak ki, amelyek *nem teszik lehetővé, hogy nemzetközileg sikeres, hatékonyan működő vállalkozások kritikus tömege* legyen jelen a térségben. Ezen kihívásokra tudatos, jól menedzselts választ kell adni, mely jól megfontolt stratégián kell, hogy alapuljon. A továbbiakban ezen stratégia alapköveit kívánjuk letenni néhány olyan javaslat megfogalmazásával, amely elsősorban az egyetem szerepvállalására koncentrálna.

Ezen a ponton kapcsolódhat össze a megfogalmazott probléma az első fejezetben bemutatott „negyedik generációs” egyetemi jelleggel, melynek értelmében az egyetem maga alakítja térsége gazdasági és társadalmi környezetét. Amennyiben ezt a logikát elfogadjuk, úgy meg kell vizsgálnunk azt, hogy a Szegedi Tudományegyetem, mint a Dél-alföldi Régió meghatározó, nemzetközileg elismert felsőoktatási intézménye milyen módon tudná „felpezsdíteni” a helyi gazdaság vállalkozói aktivitását. Ezzel ugyanis *a Szegedi Tudományegyetem proaktív módon a helyi gazdaságfejlesztés élére állna*, katalizátor szerepben maga alakítaná a térség vállalkozásfejlesztését, mely tevékenység által „negyedik generációs” jegyeket öltene, összhangban az alapmodellel. Ennek megfelelően az egyetemnek olyan programokat kellene kezdeményeznie, amelyek a tudásintenzív vállalkozások odavonzása mellett kipörgő cégeket is generálnak (Lengyel 2006), illetve számukra megfelelő oktatási-tanácsadási szolgáltatásokat nyújt.

Megítélésünk szerint mindez egy olyan befektetés a jövőbe, melynek látványos hatásai és eredményei döntően közép- és hosszú távon éreztetnék hatásukat a térség gazdaságában, azonban az ehhez vezető utat el kell kezdeni. Két irányt lehet elképzelni:

Egyik a *szemléletformálás*, melynek fontos tényezője maga a vállalkozásoktatás. Ezen belül fontos a célcsoport elérése,

szegmentálása, kiemelt fókusz az innovatív vállalkozások alapítására képes egyetemi polgárookra. A szemléletformáláson belül lenne egyetemen belüli, majd egyetemen kívüli szemléletformálás. Jelen esetben a vállalkozásoktatás két legfontosabb célcsoportja egyértelműen a hallgatók, illetve a régióban meglévő avagy potenciális vállalkozók. Az első esetet tovább szűkítve a vállalkozói attitűdformálása mellett a vállalkozókészségekkel rendelkező, potenciálisan tudásintenzív vállalkozásalapításban gondolkodó hallgatók segítése kiemelkedő jelentőséggel bír. A helyben megteremtett tudás hasznosításának elősegítése nagyon fontos, hiszen a különböző karokon létrejött tudás megfelelő vállalkozásoktatással lokálisan hasznosulhat. A második célcsoport esetében pedig akár egyetemről kipörgő spin-off vállalkozásokról, akár egyéb tudásintenzív vállalkozásokról legyen szó mindenképpen szükség van a vállalkozás működtetésében, hovatovább fejlődésében (mint például kockázati tőkések megtalálásában, számukra megfelelő üzleti terv készítésében) segítséget nyújtani ahhoz, hogy kiaknázzák a bennük rejlő lehetőségeket.

Mind a szakirodalom, mind a kutatás eredményei egyértelműen alátámasztják, hogy szükség van magas színvonalú vállalkozásoktatásra a térségben. Mindehhez a Szegedi Tudományegyetem megfelelő infrastruktúrát tud biztosítani. Éppen ezért a következő irány az üzleti infrastruktúrafejlesztés, melynek keretén belül végiggondolásra érdemes egy egyetemi inkubátorház, illetve tudományos park kialakítása. A lokális innovatív vállalkozások számára mindkét esetben minőségi szolgáltatásokat kellene nyújtani. Egy tudományos park térségi innovációs hatása kiemelkedő, amelynek bázisát egyrészt a konkrét fejlesztés, másrészt a Szegedi Tudományegyetem (mint Kiváló Felsőoktatási Intézmény és Kutatóegyetemi címmel rendelkező nemzetközi hírű egyetem), harmadrészt a térség további kutatóhelyei (SZBK, BayBio) jelentik. Ehhez szervesen kapcsolódnak középtávon a már meglévő,

illetve a térségbe jövőben betelepülő innovatív vállalkozások. Azonban ahhoz, hogy ezek a vállalkozások sikeresek legyenek, szükség van a jól képzett munkaerőre és megfelelő vállalkozói kompetenciákkal rendelkező vállalkozókra, amiben az SZTE egyértelműen segítséget tud nyújtani. *A vállalkozásoktatás, a vállalkozóvá válás tudatos elősegítésének és inspiratív, működést segítő üzleti környezet kialakításának keretein belül a tudományos park célja lehet a park kutatói, szakemberei részére magas szintű vállalkozásoktatás biztosítása annak érdekében, hogy a meglévő tudást üzleti alapokra helyezze és nagy növekedési potenciállal rendelkező kipörgő vállalkozások jöjjenek létre. Ennek érdekében a Szegedi Tudományegyetem vállalkozói és üzleti oktatást biztosíthatna a gazdasági végzettséggel nem rendelkező szereplők számára.*

Ehhez szorosan kapcsolódva egyértelműen szükséges *a spin-off és start-up vállalkozások számára speciális üzletfejlesztési szolgáltatások kialakítása*. A vállalkozóvá válást elősegítő vállalkozói és üzleti oktatás mellett kiemelkedő fontossággal bírnak a speciális üzletfejlesztési szolgáltatások (tanácsadás, mentorprogramok, korai növekedés menedzselése), amelyek mind a vállalkozásalapítás, mind a működés során hozzájárulnak a hosszú távú sikerességhez. Egy ilyen jellegű koncentráció mellett hosszabb távon érdemes egy tudásintenzív vállalkozásokra specializált tanácsadói háttér kialakítása – pontosan a piaci hasznosítás érdekében.

Bár a javaslatainkat a Szegedi Tudományegyetemre fogalmaztuk meg, azok *általános érvényűek lehetnek a magyar felsőoktatás egészére nézve*. Egy markánsabb gazdaságfejlesztési szerepvállalás pontosan a hazai egyetemek reformjának egyik lehetséges iránya. Ennek megfelelően a „negyedik generációs” egyetemen belül a vállalkozásoktatás alapfunkcióvá válik, hiszen ezzel tudják megteremteni a nagy növekedési potenciállal bíró tudásintenzív vállalkozások kritikus tömegét, mind a vállalkozásalapítási hajlandóság növe-

lésén keresztül, mind pedig a magasabb vállalkozási fennmaradási rátán keresztül. Ezen túlmenően megfelelő üzleti infrastruktúra és tudományos park kialakítása szorosan kapcsolódik a vállalkozásoktatás outputjához azáltal, hogy az ily módon már felkészített innovatív vállalkozásoknak megfelelő teret biztosít a további fejlődéshez, illetve közvetve hozzájárul a gazdaság versenyképességének növeléséhez.

JEGYZETEK

- 1 A startup cégek alatt nagy növekedési potenciállal bíró induló innovatív vállalkozásokat értjük.
- 2 Jelen kutatás keretein belül a kutatóhelyekről kipörgő cégek fogalmát a lehető legbővebben értelmezzük. Ebbe éppúgy beletartoznak a felsőoktatásban résztvevő hallgatók által alapított, ún. hallgatói vállalkozások, mint a kutatók által létrehozott klasszikus spin-off cégek.
- 3 Amikor az egyetem elmaradott térségek gazdaság- és vállalkozásfejlesztésben betöltött szerepéről beszélünk a „negyedik generációs” jelző kissé félrevezető lehet, amennyiben a harmadik generációs egyetemek egyfajta továbbfejlesztését várjuk tőle. Ebben az esetben inkább a Triple Helix modell egyetem helixének hangsúlyosabb szerepéről van szó.
- 4 A Triple Helix fogalom egy, a biotechnológiától kölcsönzött metafora. A Triple Helix három spirálból áll, és a biofizikában ismert biomolekuláris DNS szerkezetre utal. A hasonlatot a társadalomban működő három erő vagy szereplő szemléltetésére használják, nevezetesen a tudomány (egyetem), a vállalkozások (gazdasági szféra), valamint a kormányzat. Kormányzat alatt itt a másik két szereplő számára szabályokat és normákat előíró erőt kell érteni (Braun / Diensberg 2007).
- 5 Az Európai Unió is kitüntetett figyelmet szentel a vállalkozásoktatásnak, amit az is bizonyít, hogy megszületett az „Entrepreneurship 2020 Akcióterv”, amely három fő pillérré épül: vállalkozói oktatás és képzés, vállalkozói környezet kialakítása, valamint társadalom problémás csoportjainak támogatása.

HIVATKOZÁSOK

Barakonyi K. (2004), „Egyetemi kormányzás: Merre tart Európa?” *Közgazdasági Szemle*, 51 6, 584-599. old.
 Barakonyi K. (2010), „A felsőoktatás versenyképességéről”, *Vezetéstudomány*, 41 12, 4-19. old.
 Braun, G. / Diensberg, C. (2007), *Cultivating Entrepreneurial Regions – Cases and Studies from the Network Project 'Baltic Entrepreneurship Partners' (BEPART)*, Universität Rostock

Brown, R. (1990), „Encouraging enterprise: Britain's graduate enterprise program”, *Journal of Small Business Management*, 10 pp.71-7
 Dreisler, P. (2007), The Role of University Education in the Aarhus Region, Denmark, In: Braun, G. – Diensberg, C. (Eds.), *Cultivating Entrepreneurial Regions – Cases and Studies from the Network Project 'Baltic Entrepreneurship Partners'*, (BEPART) Universität Rostock
 Etzkowitz, H (2004), “The triple helix and the rise of the entrepreneurial university”, In: K. Grandin, N. Wormbs, S. Widmalm (Eds.): *The science-industry nexus: History, policy, implications*. Sagamore Beach, MA: Science History Publications, pp.69-91
 Európai Bizottság (2013): 2013. évi éves növekedési jelentés. Brüsszel.
 Gibb, A. A. (2002), “In pursuit of a new entrepreneurship paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge”, *International Journal of Management Reviews*, 4 3, pp233-69
 Gibb, A. A., Haskins, G., Robertson, I. (2009), *Leading the entrepreneurial university*. NCGE Policy Paper, October, NCGE, Birmingham
 Gibb, A. A., Haskins, G., and Robertson, I. (2013), “Leading the Entrepreneurial University: Meeting the Entrepreneurial Development Needs of Higher Education Institutions”, In: Altmann, A. & Ebersberger, B. (Eds.); *Universities in Change, Innovation, Technology, and Knowledge Management*, Springer, pp.9-45
 Gordon, I., Hamilton, E., Jack, S. (2012), “A study of a university-led entrepreneurship education programme for small business owner/managers”, *Entrepreneurship & Regional Development*, 24 9-10, pp.767-805
 Guerrero-Cano, M., Kirby, D., Urbano, D. (2006). *A literature review on entrepreneurial universities: An institutional approach*. Paper presented at the 3rd Conference of Pre-communications to Congresses, University of Barcelona, June 29, 2006
 Imreh-Tóth M. – Bajmóczy Z. – Imreh Sz. (2013), Vállalkozó hallgatók – Valóban reális jövőkép a vállalkozóvá válás? *Vezetéstudomány*, 44 7-8., 51-63. old.
 Kirby, D. A. (2002), *Creating Entrepreneurial Universities: A Consideration*. School of Management Working Paper, University of Surrey
 Lengyel B. (2005), „Triple Helix kapcsolatok a tudásmenedzsment szemszögéből”, In: Buzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. JATEPress, Szeged, 293-311. old.
 Lengyel I. (2006), „A Szegedi Tudományegyetem lehetőségei a tudásalapú helyi gazdaságfejlesztésben”, In: Máder B. – Rácz B. (szerk.): *85 éves a szegedi felsőoktatás*, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 53-74. old.
 Lengyel, I. (2009), „Knowledge-based local economic development for enhancing competitiveness in lagging areas of Europe: The case of the University

- of Szeged" In: Varga, A. (ed): *Universities, Knowledge Transfer and Regional Development: Geography, Entrepreneurship and Policy*. Edward Elgar, Cheltenham- Northampton, pp.321-349
- Lourenço, F., Taylor, T. G., Taylor, D. W. (2013), "Integrating 'education for entrepreneurship' in multiple faculties in 'half-the-time' to enhance graduate entrepreneurship", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 20 3, pp.503-25
- Lukovics, M. & Zuti, B. (2013): *Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: „Fourth Generation” universities*. Paper presented at the "European Regional Science Association (ERSA) 53th Congress „Regional Integration: Europe, the Mediterranean and the World economy" 53th Congress of the European Regional Science Association, Palermo, Italy, 17 p.
- Majó Z. (2009), „A diplomás pályakövetés célhoz rendelőse", In: Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. – Roberts É. (szerk.): *Diplomás pályakövetés*, Educatio Nkft, Budapest
- McMullan, W. & Long, W. A. (1987), "Entrepreneurship education in the nineties", *Journal of Business Venturing*, 2 3, pp.261-75
- Pawlowski, K. (2009), "The 'Fourth Generation University' as a Creator of the Local and Regional Development", *Higher Education in Europe*. 34 1, pp.51-64
- Röpke, J. (1998), *The entrepreneurial university: Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy*. Working paper, Philipps-Universität Marburg
- Subotzky, G. (1999), "Alternatives to the entrepreneurial university: New modes of knowledge production in community service programs", *Higher Education*, 38 4, pp.401-40
- Szerb L. – Lukovics M. (2013), "A magyar egyetemi hallgatók vállalkozási attitűdjei és az attitűdöket befolyásoló tényezők elemzése a GUESS felmérés alapján" *Vezetéstudomány*, 44 7-8, 30-40. old.
- Szerb L. – Márkus G. (2007a), "Vállalkozói környezet és vállalkozásoktatás nyolc magyar egyetemen, nemzetközi összehasonlításban, hallgatói vélemények alapján", *Vezetéstudomány*, 38 6, 29-41. old.
- Szerb L. – Márkus G. (2007b), „A felsőoktatási környezet hatása a vállalkozói életpálya választására (nemzetközi összehasonlító elemzés)", *Közgazdasági Szemle*, 54 3, 248-73. old.
- Vesper, K. H. & Gartner, W. B. (1997), "Measuring progress in entrepreneurship education", *Journal of Business Venturing*, 12 5, 403–21. o.
- Vesper, K. & McMullan, E. W. (1997), „New venture scholarship versus practice: When entrepreneurship academics try the real things as applied research", *Technovation*, 7 pp.349-58
- Vilmányi M. (2011), „Egyetemi-ipari együttműködések a kapcsolatmarketing nézőpontjából", *Vezetéstudomány*, 42 1, 52-63. old.
- Vilmányi M. – Kovács P. (2008), „Egyetemi-ipari együttműködések teljesítménye és lehetséges vizsgálati módszere", In: Lengyel I. – Lukovics M. (szerk.): *Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében*. JATEPress, Szeged, 62-90. old.
- Wennekers, S., & Thurik, R. (1999), "Linking entrepreneurship and economic growth", *Small business economics*, 13 1, pp.27-56
- Youtie J. & Shapira P (2008), "Building an innovation hub: a case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development", *Research Policy*, 37 8, pp.1188–204
- Zeithaml, C. P. & Rice, G. H. (1987), "Entrepreneurship/Small Business Education in American Universities", *Journal of Small Business Management*, 25 1, pp.44-50

Imreh-Tóth Mónika, PhD-hallgató
toth.monika@eco.u-szeged.hu

Lukovics Miklós, PhD, egyetemi docens
miki@eco.u-szeged.hu
Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar
Közgazdaságtani és
Gazdaságfejlesztési Intézet

University-lead enterprise development in lagging behind regions: "fourth-generation" university functions?

In recent years, universities have been taking changing roles. Universities have a determining role in lagging behind regions; an example of this is the University of Szeged (SZTE), which is an "innovation island" in a rather inhomogeneous and economically underdeveloped region. The SZTE can be suitable as a "fourth-generation" university to proactively influence the economic and social change of its local region. Therefore, in our study we attempt to examine the potential role of entrepreneurship education and the university in a lagging behind region (in this case, in the Southern Great Plain region).

Mónika Imreh-Tóth – Miklós Lukovics